

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1933 kl. 3 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9,
i anledning av väckt motion om åtgärder mot över-
tidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra
statens ämbetsverk och institutioner.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 220, har herr Ekman hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — i syfte *dels* att skydda i statens tjänst anställd personal mot överanstängning och *dels* att motverka den rådande arbetslösheten bland den bildade ungdomen — låta skyndsamt verkställa utredning rörande möjligheten att ersätta det nu i betydande omfattning förekommande övertidsarbetet i de affärsdrivande verken och andra statens ämbetsverk och institutioner med arbete av mer eller mindre tillfälligt anställd extrapersonal utöver nuvarande personal samt vidtaga de åtgärder och eventuellt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunna föranledas.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från statens organisationsnämnd, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och generalpoststyrelsen; och äro nämnda yttranden såsom bilagor fogade vid utskottets utlåtande.

*Inhämtrade
yttranden.*

Utskottet får erinra därom, att enligt gällande bestämmelser ersättning för övertidsarbete kan utgå endast till befattningshavare, tillhörande någon av lönegraderna 1—20, varemot tjänstemän i högre lönegrader äro skyldiga att utan särskild ersättning fullgöra dem åvilande arbete å övertid.

Utskottet.

Sådant oavlönat övertidsarbete, som utföres av högre tjänstemän och med dem jämförliga befattningshavare, förekommer, enligt vad i ärendet upplysts, inom de flesta verk och inrättningar, på sina håll i avsevärd omfattning. Dyligt övertidsarbete torde endast undantagsvis vara av sådan beskaffenhet, att det kan anförtros åt tillfälligt anställd personal. I likhet med organisationsnämnden anser utskottet därjämte, att den högre lön och andra förmåner, som åtfölja ifrågavarande beställningar, måste anses utgöra en viss kompensation för en tidvis mera utsträckt och ansträngande tjänstgöring.

Beträffande de till lönegraderna 1—20 hörande befattningshavarna har vid anordnandet av övertidsarbete två olika system tillämpats. I vissa fall, enligt vad i ärendet upplysts de flesta, har det av tjänstemännen utförda övertidsarbetet kompensrats genom motsvarande ledighet. Då en sådan anordning, som ju endast innebär en omläggning av arbetstiden, befinner sig för arbetets fortgång lämplig, synes den billigtvis kunna påfordras. I andra fall åter har

övertidsarbete ägt rum utan kompensation av motsvarande ledighet, men mot särskild ersättning. Utskottet anser för sin del det sålunda tillämpade förfarandet vara ur praktisk och ekonomisk synpunkt i stort sett lämpligt. Den omständigheten, att icke heller ifrågavarande arbetsuppgifter i regel äro av sådan beskaffenhet, att de kunna anförtros åt tillfälliga arbetskrafter, torde ock nödvändiggöra, att övertidsarbetet organiseras på nyss berörda sätt. Utskottet vill emellertid, med hänsyn till önskvärheten av att förekomsten av övertidsarbete må så vitt möjligt inskränkas, framhålla angelägenheten av att frågan om anordnande av övertidsarbete i förekommande fall noggrant prövas, varvid ock såsom vattenfallsstyrelsen framhållit synes böra tagas under överbägande, huruvida icke, när arbetsbördan för en särskild befattningshavare nått en viss gräns, densamma bör lättas genom ändrad arbetsfördelning eller erforderlig utökning av den mera fast anställda personalen. Utskottet förutsätter, att dessa synpunkter inom de olika ämbetsverken ägnas tillbörlig uppmärksamhet även utan att riksdagen till Kungl. Maj:t gör särskild framställning i ämnet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 maj 1933.

På utskottets vägnar:

GUSTAF TAMM.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Tamm, Lundell, Sjödahl, Per Andersson, Karlsson i Gillberga, David Pettersson, Karl A. Johanson och Löfvander.*

Bil. 1.

Yttrande av statens organisationsnämnd.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom remiss den 17 februari 1933 har Kungl. Maj:t på begäran av riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott anbefallt, bland andra, statens organisationsnämnd att till utskottet avgiva yttrande över en inom kammaren av herr K. J. Ekman väckt motion, nr 220, om åtgärder mot övertidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra statens ämbetsverk och inrättningar.

Med anledning härav har organisationsnämnden äran anföra följande.

Då motionären tydligen icke åsyftar åtgärder för avskaffande överhuvudtaget av övertidsarbete, läser någon anledning att nu ingå på bedömandet av frågan därom icke föreligga. Organisationsnämnden anser sig dock böra påpeka, att dylikt arbete under vissa förhållanden måste förekomma, såvida vederbörande verks personal hålles inom rimliga gränser. En ökning av personalen i avsikt att helt och hållet förhindra övertidsarbete kan näppe- ligen ifrågakomma.

Såsom motionären framhållit är det inom statsförvaltningen förekommande övertidsarbetet i avlöningshänseende av två slag, nämligen dels avlönat och dels oavlönat. Ersättning för dylikt arbete utgår endast till lägre befattningshavare, under det att högre tjänstemän äro skyldiga att utan särskild gottgörelse utöver fastställd lön fullgöra dem förelagt arbete. Enligt kungl. kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 357) med tillägsbestämmelser till avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, vilket reglemente äger tillämpning å befattningshavare vid det stora flertalet reglerade verk och inrättningar, må övertidsersättning kunna utgå till tjänsteman, tillhörande någon av 1—20 lönegraderna, avd. B, i nämnda reglemente, dock ej till befattningshavare, som utöva mera självständigt befäl eller hava att utföra sådant arbete, att kontroll över tjänstgöringstidens längd i allmänhet ej kan ifrågakomma. Såsom allmänt villkor för utbetalande av övertidsersättning gäller, att mot övertidsarbetet svarande ledighet icke kan beredas vederbörande. Liknande bestämmelser gälla för befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och domänstyrelsen. Till befattningshavare vid riksdagens verk utgår övertidsersättning endast i undantagsfall. Inom övriga verk och inrättningar torde övertidsarbete av den beskaffenhet, att ersättning därför kan anses böra utgå, förekomma allenast i mycket ringa omfattning.

Det oavlönade övertidsarbetet utföres, såsom nämnts, av högre tjänstemän och med dem jämförliga befattningshavare samt förekommer inom de flesta verk och inrättningar, på sina håll i avsevärd utsträckning. Dylikt arbete torde emellertid endast undantagsvis vara av den beskaffenhet, att det kan anförtros åt tillfälligt anställd personal. Att arbetet i många fall kan för vederbörande verka ansträngande och pressande läser ingalunda kunna bestridas, men denna olägenhet får anses i viss mån kompenserad genom den i allmänhet högre lönen och rikligare tilltagna semestern även- som av utsikten till befördran, vilken sistnämnda fördel ofta torde åtfölja befattningar, med vilka övertidsarbete i mera avsevärd grad är förenat. Någon möjlighet att beträffande sådant övertidsarbete, varom nu är fråga,

åstadkomma ändring därhän, att arbetet göres avlönat och anförtros åt tillfälligt anställd personal, synes enligt organisationsnämndens mening icke föreligga.

Vidkommande sådant övertidsarbete, för vilket särskild ersättning utgår — i form av ledighet eller penninggottgörelse — förekommer dylikt arbete i större eller mindre omfattning och av olika anledningar inom åtskilliga verk och inrättningar, särskilt de affärsdrivande verken. Att sådant arbete i allmänhet skulle, såsom motionären gjort gällande, vara av den beskaffenhet, att det kan uppdragas åt tillfälligt engagerad personal, lär ingalunda vara fallet. Enligt vad organisationsnämnden inhämtat, torde också den huvudsakliga delen av förekommande övertidsarbete utföras av verkens egen personal, som då i allmänhet gottgöres med motsvarande ledighet; endast då så icke kan ske, utgår särskild penningsättning. För de fall, då extra personal kan och måste inkallas, hava åtskilliga verk och inrättningar tillgång till vissa utom verket stående personer, som städse äro beredda att biträda med arbete; andra åter begagna sig av mera tillfälligt engagerad personal.

Enligt organisationsnämndens mening är det sålunda på området tillämpligt förfarandet det enda ur praktisk och ekonomisk synpunkt lämpliga och riktiga samt ägnat att främja såväl verkens såväl verkens som befattningshavarnas intressen. Motionärens uppgift, att övertidsarbetet skulle medföra ett utslitande i förtid av personalen, synes vara i hög grad överdrivet; avlönat dylikt arbete torde i regel vara eftersökt av den personal, varom nu är fråga. Påståendet, att den av dylikt arbete uppkommande extra inkomsten skulle innebära en orättvisa mot andra befattningshavare och mot arbetslösa, lär icke förtjäna avseende. Statens intresse av att dess ämbetsverk och inrättningar fullgöra sina uppgifter på ett ändamålsenligt och ekonomiskt tillfredsställande sätt synes nämnden obetingat böra komma i främsta rummet och gå före nyssnämnda synpunkter.

På grund av vad sålunda anförts finner organisationsnämnden, att någon anledning att verkställa den av motionären önskade utredningen i frågan icke kan anses föreligga.

Stockholm den 31 mars 1933.

SIGURD RIBBING.

NILS BERLIN.

M. CARLSON.

/ E. G. Braune.

Bil. 2.

Yttrande av järnvägsstyrelsen.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev den 17 nästlidne februari anmodat järnvägsstyrelsen att avgiva yttrande till Eder över en inom första kammaren väckt motion, nr 220, angående åtgärder mot övertidsarbete inom statsförvaltningen, får styrelsen, till åttlydnad härav, för statens järnvägars vidkommande anföra följande.

Motionären, som med sin motion avser åtgärder dels till förhindrande av överansträngning av personalen och dels till motverkande av arbetslösheten bland den bildade ungdomen, medgiver själv att särskild sakkunskap och erfarenhet i många fall fordras för det arbete, som utföres å övertid, och att det därför är nödvändigt att ofta därtill nyttja invand arbetskraft.

Vad statens järnvägar angår är detta i själva verket en nästan undantagslös regel, och det givetvis icke minst när fråga är om arbete, tilldelat sådan med särskilda kvalifikationer utrustad personal, varpå motionären åtminstone i främsta rummet synes syfta. Det torde också säga sig självt, att det inom ett nödvändigtvis så invecklat maskineri som statens järnvägar endast i ytterst ringa omfattning är möjligt att anlita utbildad arbetskraft. Motionärens antagande, att övertidsarbetet i de flesta fall är att hänföra till enklare skrivgöromål, registreringar m. m. dylikt, är sålunda vad statens järnvägar beträffar alldeles felaktigt.

Av utredning, som i anledning av motionen blivit på styrelsens föranstaltande verkställd, framgår, att övertidsarbete av utav motionären omnämnd slag eller eljest av beskaffenhet att kunna anförtros utbildad personal, förekommer blott i ett försvinnande fåtal fall. Härvid är för övrigt också att bemärka, att även sådant arbete som maskinskrivning och ej minst registrering kan kräva ingående kunskaper. Maskinskrivningen kan exempelvis avse främmande språk, text med facktermer eller speciella — vid statens järnvägar i rikt mått förekommande — förkortningar etc. Och vad registreringen å exempelvis styrelsens byråer beträffar, är denna en så viktig samt ordning och fackkänedom krävande sak, att endast särskilt för ändamålet lämplig personal anförtros dessa göromål. Då härtill kommer, att övertidsarbete av beskaffenhet att överhuvud kunna tänkas överflyttat å utbildad personal förekommer ytterst sporadiskt med någon enstaka dag om ett fåtal timmars övertid per gång, torde det vara uppenbart, att för de syften, motionären önskar främja, intet står att vinna genom reformer vid statens järnvägar ifråga om övertidsarbete.

Under hänvisning till det anförda får styrelsen avstyrka motionen i vad statens järnvägar angår.

Stockholm den 18 mars 1933.

Kungl. järnvägsstyrelsen.

AXEL GRANHOLM.

GUNNAR RUIST.

Bil. 3.

Yttrande av telegrafstyrelsen.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva yttrande över en inom riksdagens första kammare väckt motion, nr 220, om åtgärder mot övertidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra statens ämbetsverk och institutioner, får telegrafstyrelsen anföra följande.

Arbete av det slag, som i motionen närmast avses, d. v. s. skriv-, registrerings- och enklare bokföringsarbete, utföres inom telegrafverket i tämligen

ringa omfattning å övertid. I den mån så sker, är detta betingat däruv, att å stationernas kontorsavdelningar en viss forcering av arbetet gör sig gällande vid kvartals- och vissa månadsskiften för färdigställande inom behörig tid av telefonabbonnenternas räkningar å abonnemangs-, samtals- och telegramavgifter. Det vid dessa tillfällen utförda övertidsarbetet kan emellertid nästan undantagslöst kompenseras genom beredande av motsvarande ledighet för vederbörande tjänstemän under mindre bråd tid. Den sammanlagda kontanta övertidsersättningen för dylikt arbete utgör för hela landet endast några få tusen kronor per år. Vid behov av tillfällig utökning av kontorspersonalen vid styrelsens byråer samt å distriktsbyråernas kansliavdelningar ordnas detta i allmänhet genom inkallande i erforderlig utsträckning av i dylikt arbete uppövad reservpersonal från stationernas telegraf- och telefonavdelningar.

Huvudparten av det inom telegrafverket förekommande övertidsarbetet faller på *trafikavdelningen* och inom denna på stationernas avdelningar för telegraf- och telefonexpedition, d. v. s. på den rena apparat- och växelbords-tjänsten.

Å stationernas *telegrafavdelningar* är arbetet mera fluktuerande än inom övriga områden av verkets rörelse. Den ena dagens trafik kan vara mångdubbelt större än den andra dagens, beroende i övervägande grad därpå, att antalet lyckönskningstelegram starkt påverkas av sådana faktorer som födelse- och namnsdagar, förlovningar, bröllop, dödsfall m. m. Särskilt stark trafik uppvisa vissa helger och märkesdagar, såsom jul, nyår, »mors dag» m. fl.

För att kunna driva telegrafrörelsen så ekonomiskt som möjligt håller telegrafverket å samtliga telegrafstationer endast så stor stab av fast personal, som motsvarar det normala bottenbehovet. För mötande av tillfälligt behov av arbetskraft inkallas reserver, vilka bestå av extra ordinarie och extra telegrafexpeditörer samt reservtelegrafexpeditörer. Denna i telegrafarbetets olika detaljer fullt utbildade reservpersonal är för närvarande så mångtalig, att densamma efter allt att döma under åtskilliga år framåt täcker behovet. Endast vid enstaka tillfällen är behovet av arbetskraft för trafikens avveckling så stort, att övertidstjänstgöring måste tillgripas.

Vid stationer, där behovet av extra arbetskraft är mycket litet, kan emellertid särskild reservpersonal i allmänhet icke anställas. Dylik personal måste nämligen vara väl insatt i samtliga å en telegrafstation förekommande göromål och äga en ingående instruktionskännedom, kunskaper vilka kunna förvärfvas endast genom långvarig och dyrbar utbildning. För den obetydliga inkomst, som de sparsamt förekommande arbetstillfällena medföra, vill ingen underkasta sig dylik utbildning, och för telegrafverket vore det i hög grad oekonomiskt att bekosta dyrbara kurser för så föga utnyttjad personal. Å här avsedda stationer måste därför förstärkning av arbetskraften vid tillfällig trafikökning ordnas genom övertidsarbete av stationens fast anställda personal. Likaså måste övertidsarbete anlitas för tjänstgöringens uppehållande vid kortvariga sjukdomstillfällen samt i viss mindre omfattning för beredande av sabbatsvila åt personalen.

Den förekommande övertidstjänstgöringen å stationernas telegrafavdelningar kan således icke bestridas av tillfälligt anställda reserver utöver de nu befintliga. Under rådande exceptionella lägrafikförhållanden å telegrafområdet är det förenat med betydande svårigheter att bereda sysselsättning åt den i verkets tjänst redan befintliga reservpersonalen. Trafikens starka nedgång under de två senaste åren samt det påbörjade införandet av arbets- och personalbesparande telegrafsystem för befordringshastighetens höjande har på sistone ökat den övertaliga telegrafpersonalen på ett sätt, som gjort

det nödvändigt för telegrafstyrelsen att på allt sätt söka fördela det befintliga arbetet inom telegrafområdet på så många händer som möjligt och att nedbringa övertidsarbetet till ett minimum.

Endast inom en gren av telegrafväsendet, nämligen å de största stationernas avdelningar för utlandstrafik, där mera invecklade och svårskötta maskintelegrafsystem användas, förekommer fortfarande övertidsarbete tidvis i mera betydande omfattning. Den assistentpersonal, som å dessa avdelningar handhar det mera krävande arbetet och övar tillsyn över apparaternas skötsel, hålles nämligen för närvarande tämligen knapp av den anledningen, att denna personals arbete efter genomförande av vissa planerade förenklingar i apparatutrustningen väntas kunna till avsevärd del överflyttas på telegrafexpeditörer och därigenom förbilligas, samtidigt som arbetstillfällen beredas övertaliga tjänstemän inom sistnämnda tjänstegrupp.

Å stationernas telefonavdelningar är arbetet relativt stabilt. Tillfällig förstärkningstjänstgöring förekommer där mera sparsamt. Personaluppsättningen avpassas ytterst noggrant efter trafikmängden. Förekommande vikariat m. m. ordnas genom inkallande i erforderlig omfattning av reservpersonal. Denna, vilken består av extra lokaltelefonister utbildade i den enklare telefontjänsten, hålles vid varje särskild station så talrik, att den är tillräcklig för alla beräkneliga behov av extra arbetskraft.

Att övertidsersättning i relativt betydande omfattning utbetalas till telefonistpersonalen, beror på den organisation av natttjänstgöringen, som telegrafstyrelsen på basis av mångårig erfarenhet funnit sig böra fastställa. På flertalet av de telefonstationer — sammanlagt ett par hundratal — vilka hållas öppna dygnet om, är endast *en* tjänstgörande behövlig under natten, d. v. s. från kl. 9 e. m. till kl. 8 f. m., och den telefonist, som bestrider tjänstgöringen under dessa timmar, får i allmänhet tillfälle till några timmars sömn under den tystaste delen av natten. Ersättningen för en dylik natttjänst utgår i allmänhet i form av dels befrielse från tjänstgöring under den påföljande dagen, dels ett kontant belopp, vilket för stationer av olika storleksordning avpassats i förhållande till nattarbetets intensitet och möjligheten för den tjänstgörande till vila och sömn under natttjänsten. De sålunda utbetalade kontantbeloppen ha, trots att de utgöra normal ersättning för reguljärt utfört arbete, plägat bokföras såsom övertidsersättning. Vid de största stationerna, där arbetet under natten icke medger någon vila utan hela tjänstgöringstiden måste betraktas såsom effektiv arbetstid, kompenseras i allmänhet natttjänsten i dess helhet med befrielse från dagtjänstgöring under motsvarande antal timmar, och någon särskild kontant ersättning utgår då icke.

Telegrafstyrelsen har efter mottagandet av den föreliggande remissen verkställt undersökning, huruvida och i vilken omfattning det skulle vara möjligt att med hänsyn till tidsläget och utan alltför stora olägenheter och ekonomiska uppoffringar utbyta de nu utgående kontanta natttjänstersättningarna mot ledigheter under visst antal timmar, i syfte att därigenom bereda ökade arbetstillfällen åt nu icke sysselsatt personal. Resultatet av denna utredning har visat, att så är möjligt i ett begränsat antal fall, men att ett mera allmänt övergivande av det nu tillämpade systemet skulle i längden medföra avsevärt ökade utgifter för natttjänsterna och försvåra en rationell disposition av personalen.

Övertidsarbete förekommer å *linjeavdelningen* dels vid anhopning av särskilt brådskande arbeten (flyttning av telefonabonnenters apparater och ledningar i samband med bostadsbyten vår och höst, avhjälpande av svårare kabelfel och dylikt), dels för utförande av större arbeten i banklokaler, kontor, hotell m. m., vilka arbeten måste bedrivas å annan tid än den

ordinarie arbetstiden till förekommande av olägenheter för vederbörande abonnenter. Samtliga dessa arbeten äro emellertid av sådan speciell natur, att de icke kunna utföras av annan än särskilt yrkesutbildad personal.

Å *radioavdelningen* måste övertidsarbete tillgripas för mötande av det behov av arbetskraft, som icke kan tillgodoses inom den normala arbetstidens ram. Vid kuststationerna med deras i allmänhet isolerade läge finnes reservpersonal icke disponibel för tillfälliga behov, och vad rundradiostationerna angår måste av den där tjänstgörande personalen krävas sådan omfattande och speciell utbildning, att ett insättande av extra personal icke bör ske vid enstaka tillfällen av förlängd arbetstid. I varje fall måste den personal, som skall tjänstgöra å radiostationerna, vara fullt utbildad och väl tränad i allt förekommande arbete, och anställande av ytterligare reservpersonal utan fullständig fackkunskap kan icke ifrågakomma.

Sammanfattningsvis anser sig styrelsen böra uttala, att praktiskt taget intet vid telegrafverket förekommande övertidsarbete kan under nuvarande förhållanden ersättas med arbete av mer eller mindre tillfälligt anställd extrapersonal utöver nuvarande personal. I den mån det befines möjligt att genom jämkningar i arbetsuppgifternas fördelning utbyta övertidsarbete av den fast förordnade personalen mot arbete av annan personal, synas de nya arbetstillfällena komma att helt tillfalla den vid verket redan befintliga reservpersonalen. Styrelsen skall emellertid icke underlåta någon åtgärd, som kan vara ägnad att åstadkomma sådan förskjutning av arbetsfördelningen, att största möjliga antal personer erhålla försörjning av arbete inom verket, under förutsättning givetvis att icke andra viktiga intressen, såsom telegraf- och telefonexpeditionens godhet och omtanken om verkets ekonomi, därigenom bliva åsidosatta. Möjligen kan om något år, sedan den nu å flera av verkets arbetsområden förefintliga överskottspersonalen funnit användning, åtgärder i motionens syfte visa sig möjliga och lämpliga.

Stockholm den 14 mars 1933.

Kungl. telegrafstyrelsen:

A. HAMILTON.

G. WOLD.

/ Axel Petri.

Bil. 4.

Yttrande av vattenfallsstyrelsen.

Till Riksdagens första kammares första tillfälliga utskott.

Enligt kommunikationsdepartementets ämbetsskrivelse den 17 februari 1933 har Kungl. Maj:t anbefallt vattenfallsstyrelsen att till utskottet skyndsamt avgiva yttrande över en inom riksdagens första kammare väckt motion, nr 220, om åtgärder mot övertidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra statens ämbetsverk och institutioner. Till åtlydnad härav får styrelsen härmed anföra följande.

Vattenfallsstyrelsen förmodar, att motionären åsyftat endast tjänstemannapersonalen och ej arbetarpersonalen. Då det dessutom skulle bliva alltför vidlyftigt att i detta sammanhang ingå på frågan om arbetarpersonalens övertidsarbete, inskränker sig styrelsen till att endast behandla motsvarande fråga beträffande tjänstemannapersonalen.

Såsom motionären framhållit, är det inom statens verk förekommande övertidsarbetet dels avlönat, dels oavlönat. Enligt gällande avlöningsbestäm-

meler för kommunikationsverken äro från rätt till övertidsersättning undantagna dels tjänstemän över 20:e lönegraden, dels och sådana tjänstemän inom de lägre lönegraderna, som utöva självständigt befäl eller hava att utföra sådant arbete, att kontroll över tjänstgöringstidens längd i allmänhet ej kan ifrågakomma. Till den sistnämnda kategorien höra exempelvis vissa ingenjörer och kontorsföreståndare samt tjänstemän i mästartegraderna.

Det är ett faktum, att sådant övertidsarbete, för vilket särskild ersättning ej utgår, i stor utsträckning förekommer i statens verk liksom inom det privata affärslivet. Det är emellertid knappast möjligt att åstadkomma några fullständiga och ojävaktiga uppgifter angående detta övertidsarbets omfattning. Dyligt oavlönat övertidsarbete kan vara betingat av nödvändigheten att inom begränsad tid medhinna föreliggande arbetsuppgifter samt är i övrigt beroende av vederbörande tjänstemäns arbetsförmåga, ambition och intresse för arbetet.

Det är utan vidare klart, att sådant mera kvalificerat övertidsarbete, som utföres av tjänstemän i befälsställning, icke kan utföras av tillfälligt anställd extrapersonal. Det torde ej heller vara möjligt eller ens önskvärt att vidtaga några andra allmänt verkande åtgärder för inskränkning av detta övertidsarbete. Det enda, man i detta hänseende kan göra, är att, när arbetsbördan för en särskild befattningshavare nått en viss gräns, lätta densamma genom ändrad arbetsfördelning eller erforderlig utökning av den mera fast anställda personalen. Så plägar ju också ske i praktiken.

Vad åter angår sådant övertidsarbete, för vilket det utgår särskild ersättning, meddelas i nedanstående tabell, beträffande ifrågakommande personalgrupper vid statens vattenfallsverk, uppgifter angående den normala avlöningens och övertidsersättningens belopp samt den sistnämndas storlek i procent av den förstnämndas, allt avseende år 1932.

Personalgrupper	Summa normal avlöning, kronor	Summa övertidsersättning	
		kronor	i % av normal avlöning
<i>Kontorspersonal:</i>			
Bokhållare	111,058	275	0.25
Kontorsskrivare	183,641	371	0.20
Ritare.....	83,851	3,284	3.92
Forstbiträde	9,622	105	1.09
Förste kansliskrivare, kassör och kansliskrivare.....	61,599	33	0.05
Förste kontorist, kontorist och bitr. kontorist....	174,035	4,486	2.57
Förste ritbiträde, ritbiträde och kopistbiträde	81,483	2,236	2.74
Kanslibiträde, kontorsbiträde, skrivbiträde och telefonist	251,748	2,294	0.91
Expeditionsvaktpersonal	69,828	2,832	4.06
Summa	1,026,865	15,916	1.55
<i>Drift, underhålls och byggnadspersonal:</i>			
Förste maskinist, maskinist och bitr. maskinist	311,341	6,851	2.20
Förste montör, montör och bitr. montör	230,700	27,738	12.02
Förste reparatör, reparatör, underreparatör och bitr. reparatör	156,273	12,459	7.97
Lokomotivförare, växlingsförman och eldare.....	15,739	—	—
Bilförare	40,263	5,930	14.73
Linjeförman	10,068	723	7.18
Förrådsförman och barackförman	22,360	272	1.22
Vakt och stationsbiträde	180,835	1,337	0.74
Summa	967,579	55,310	5.72

Beträffande ovanstående uppgifter må först helt allmänt anmärkas, att motsvarande övertidsarbeten äro fördelade på ett stort antal tjänsteställen såväl vid styrelsens byråer som vid lokalförvaltningarna samt till stor del äro föranledda av oförutsedda sjukdomsfall bland personalen eller hastigt påkommande, tillfälliga anhopningar av göromål. Dessa omständigheter försvåra eller omöjliggöra anlåtande av tillfälligt anställd reservpersonal för sådant arbete.

I fråga om sådan kontorspersonal, som sysslar med bokföringsarbete, är övertidsarbetet i väsentlig grad beroende på göromål, som sammanhånga med årsbokslutet. Denna personal anlitas även emellanåt för tillfälliga och brådskande utredningar på grundval av räkenskapsmaterialet. Dessa göromål måste utföras av personer, som äro initierade i motsvarande räkenskaper.

Ej sällan vållas övertidsarbete för kontorspersonal av sådana utredningar i personalfrågor och andra frågor, som begäras av statsdepartement, riksdagens revisorer och utskott, kommittéer och nämnder, och som måste verkställas av tjänstemän, som äro förtrogna med ifrågavarande förhållanden.

För brådskande ny- och ombyggnadsarbeten erfordras ofta ett forcerat utförande av behövliga ritningar, vilket arbete lämpligast verkställas av därvid van personal och sålunda nödvändiggör visst övertidsarbete för ritpersonalen.

Det ligger i sakens natur, att de rena skrivgöromålens omfattning måste vara underkastad variationer på grund av tillfälliga och brådskande omständigheter, som ej medgiva inkallande av reservpersonal. I den mån så undantagsvis låter sig göra, anlitas dock utom verket stående personer för sådant arbete.

Expeditionsvaktpersonalens övertidsarbete är visserligen mera regelbundet återkommande men är å andra sidan icke av den omfattning, per dag och befattningshavare räknat, att det kan motivera anställande av särskild reservpersonal.

Beträffande montörs- och reparatörspersonalen är att märka, att denna personal är fördelad på ett ännu större antal stationeringsorter än kontorspersonalen. Montörs- och reparatörspersonalens övertidsarbete är beroende dels på nödvändigheten att skyndsamt avhjälpa inträffade oförutsedda driftstörningar, vilket arbete ibland kan behöva utföras nattetid eller under sön- och helgdagar, dels på sådana underhålls- och utvidgningsarbeten, som av särskilda anledningar äro brådskande. Vissa göromål, som åligga denna personal, förläggas avsiktligt till sön- och helgdagar, då energiförbrukningen är lägst och behövliga driftavbrott således kunna verkställas med minsta olägenhet. Den omständigheten, att övertidsersättningen utgår med högre belopp per timma under natt samt sön- och helgdag än under annan tid, bidrager sålunda även till att höja övertidsersättningens totalbelopp för ifrågavarande personal. Viss arbetarpersonal fungerar delvis såsom reserv för montörs- och reparatörspersonalen, men anlåtandet av sistnämnda personal för övertidsarbete kan dock ej därigenom undvikas, enär montörer och reparatörer i regel tjänstgöra såsom förmän för motsvarande arbetare samt vissa driftstörningar och ombyggnadsarbeten kräva samtidig medverkan av all tillgänglig personal.

Den jämförelsevis höga övertidsersättningen för bilförare har sin förklaring däri, att de personbilar, som föras av dylika befattningshavare, tidvis äro starkt utnyttjade, bland annat för långvariga inspektions- och affärsresor. Dessemellan sysselsättas bilförarna med underhållsarbeten å såväl bilar som anläggningar.

Här må även framhållas, att i de av Kungl. Maj:t år 1920, i anslutning till arbetstidslagen, utfärdade bestämmelserna angående tjänstgöringstiden

för drift- och underhållspersonal vid statens vattenfallsverk har förutsatts behövligheten av att under särskilda omständigheter anlita dylik personal för övertidsarbete, varjämte å andra sidan meddelats vissa inskränkande föreskrifter beträffande den omfattning i vilken sådant övertidsarbete får förekomma.

Linjeförvänsens övertidsarbete beror på forcerade linjebyggnadsarbeten.

Då det vid statens vattenfallsverk förekommande övertidsarbete, som utföres mot särskild ersättning, med hänsyn till ovan anförda omständigheter icke kan anses vara av anmärkningsvärt stor omfattning, finner vattenfallsstyrelsen några särskilda åtgärder från statsmakternas sida i de av motionären angivna avseenden icke vara påkallade för statens vattenfallsverks vidkommande.

Stockholm den 6 mars 1933.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen.

G. MALM.

AXEL JACOBSON.

Bil. 5.

Yttrande av generalpoststyrelsen.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

I skrivelse den 17 nästlidna februari har chefen för kungl. kommunikationsdepartementet anbefallt generalpoststyrelsen att till riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott avgiva yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr 220, om åtgärder mot övertidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra statens ämbetsverk och institutioner.

Med anledning härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

Enligt gällande bestämmelser skall arbetstiden vid postverket uppgå, för personalen i de s. k. postiljonsgraderna till högst 208 timmar för period om 30 dagar och för övriga tjänstemän till minst 7 timmar pr söckendag. Det regelbundet förekommande arbetet fullgöres i första hand av fast anställd personal med full dagstjänstgöring. I vissa fall förefinnes härutöver ständigt behov av arbetskraft visst mindre antal timmar pr dag, vecka eller månad för sådant regelbundet återkommande arbete såsom transporter till och från postförande bantåg, ankommande posters snabba färdigställande, expedition och utdelning av veckotidningar och liknande. Detta behov tillgodoses genom anlitaandet av s. k. fasta post- och brevbärarbiträden. Antalet arbetstimmar pr år av dylik arbetskraft uppgår till omkring 850,000.

Vid oförutsedd arbetsanhopning inkallas särskild förstärkningspersonal eller anlitas den fasta personalen för övertidsarbete. Såsom övertidsarbete räknas emellertid icke allt arbete, som fullgöres utöver den fastställda arbetstiden, utan endast sådant arbete, som överstiger 208 timmar för 30 dagars period.

I största möjliga utsträckning anlitas för utförande av arbete av sistnämmt slag tillfällig arbetskraft, och i den mån övertidsarbete av den ordinarie personalen måste utkrävas, erhåller denna ersättning genom motsvarande tjänstbefrielse vid annat tillfälle, varvid tillfällig arbetskraft inkallas för fullgörande av det arbete, som eljest skolat åligga den ordinarie tjänstemannen. Den till disposition stående vikariatspersonalen i sista hand berövas på så sätt intet arbetstillfälle.

Under 1932 anlätades vid distrikts- och lokalförvaltningarna tillfällig arbetskraft under tillhoppa i runt tal 106,000 dagar och därutöver under omkring 235,000 timmar eller tillhoppa omkring 1,030,000 timmar. Kontant övertidsersättning utbetalades under samma år vid nämnda förvaltningar för tillhoppa omkring 44,000 timmar. Såsom av dessa tal framgår, är antalet av de arbetstimmar, för vilka kontant övertidsersättning utgått, försvinnande litet (icke fullt 4.5 %) vid jämförelse med antalet av dem, som fullgjorts av tillfällig arbetskraft.

Dessa 44,000 övertidstimmar fördela sig på hela året och på en mängd arbetsplatser med några timmar här och några där, med några timmar på en art av arbete och med några på en annan art o. s. v. Sådant övertidsarbete uppkommer exempelvis vid järnvägsposten genom att tjänstgöringen utsträcker på grund av tågförsening, och vid de fasta postanstalterna genom tillfälliga anhopningar av post på grund av trafikrubbingar, massinlämning, oberäknat stor ankommande post och liknande, där själva tjänstgöringens art (kassaavslutningar, kassaöverlämningar, tryggad kontroll o. s. v.) omöjliggör inkallande av tillfällig hjälp. Det är därför icke möjligt att helt undvika övertidsarbete.

Inom generalpoststyrelsen förekommer övertidsarbete, för vilket kontant ersättning utbetalas, egentligen endast å femte byrån. Närslutna sammanställningar giva en bild av övertidsarbetet å sagda byrå under år 1932, fördelat på ordinarie och extra ordinarie tjänstemän samt på personer utom verket. Övertidsarbete, som dock i största möjliga mån undvikes genom inkallning av reservpersonal, påkallas av arbetsmaterialets synnerligen skiftande omfattning. Det genomsnittliga antalet dagligen bokförda poster å postgirokontoret är 80—100 tusen, men kan vissa oberäkneliga dagar uppgå till 150 tusen stycken. Att härvid anlita endast extra inkallad reservpersonal låter sig icke göra, enär den fasta personalens större erfarenhet och specialutbildning påkallas för arbetets korrekta utförande. På enahanda sätt är förhållandet i postsparbanken, men övertidsarbete inom denna avdelning förekommer egentligen endast vid den årliga kontoavslutningen och vid ändring av räntefoten, varvid dock i största utsträckning inkallas extrapersonal för de mindre krävande uppgifterna.

Oavlönat övertidsarbete förekommer egentligen allenast hos styrelsen och å postdirektionerna. Det påkallas vid omfattande utredningar uti förvaltningsfrågor, avgivande av skyndsamma yttranden, och liknande tillfällen, där knappast någon annan än vederbörande tjänsteman eller tjänstemän själva, som äro inne i saken, kunna åstadkomma något nyttigt arbete.

Av det ovan sagda torde framgå, att postverket redan nu i all möjlig mån söker undvika övertidsarbete, samt att i motionens syfte icke torde vara mycket att där göra.

Stockholm den 7 mars 1933.

Kungl. generalpoststyrelsen.

ANDERS ÖRNE.

K. A. CARSTENSEN.

/ M. Hellwer.